

Mig mil·lenni d'intercanvi mèdic

ALCALDE i DALMAU, Ramon .

La Fundació Bruguera.

500 anys de relació mèdica entre Girona i Montpeller.

Ajuntament de Girona, 1992

L'interès dels nostres investigadors envers la ciutat de Girona ha permès que aquesta fos estudiada des dels més diversos angles de l'activitat humana. Per això es comprèn que no hi podia faltar un apartat de temes sobre la medicina gironina.

Per aquest motiu, amb l'obra que ara comentarem, s'aporta un estudi exhaustiu d'un aspecte molt particular i únic en la medicina, com és la Fundació Joan Bruguera, feta el 1452. Fou un gest altruista-cultural que, malgrat els innumerables entrebancs (guerrers o polítics), més les cobejances d'alguns dels administradors d'aquesta Fundació, ha pogut subsistir al llarg de mig mil·lenni fins arribar als nostres dies, tal com es detalla en les seves pàgines.

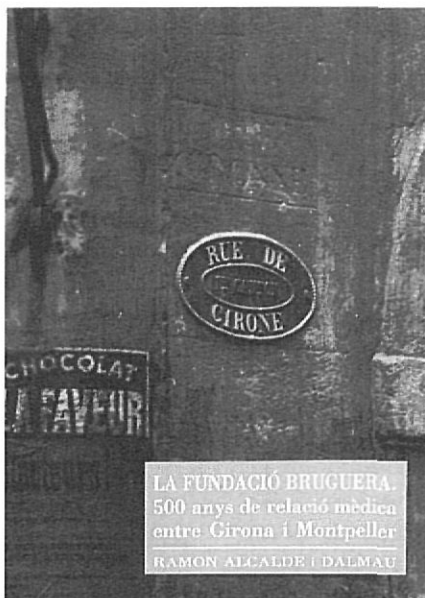
Joan Bruguera, gironí amb un cognom que trobem en documents de l'època en ciutadans de cert relleu local, estudià a Montpeller, on es quedà a exercir la professió fins a la seva mort, puix que l'Escola de Medicina d'aquesta població era la més

reconeguda culturalment en aquest sud-oest europeu a causa de la llibertat de càtedra, la qual era la que acollia més professors fugitius de l'antiga Escola de Medicina de Salern quan aquesta població va ser saquejada per l'emperador Enric V. Però, junt amb el seu prestigi professional, els estudiants gironins gaudien de la continuada relació dels anys en què la Senyoria de Montpeller depengué de la branca catalana de la Corona d'Aragó (anys 1066 a 1081 i, posteriorment, de 1204 a 1348) en un dels moments de més prestigi cultural. Per dit motiu, Bruguera deixà una apreciable fortuna per adquirir béns les rendes dels quals servissin per pagar l'allotjament, manutenció i drets d'estudi de la Medicina, durant un màxim de nou anys, a dos estudiants de la nostra ciutat.

Malauradament, la idea filantròpica del benefactor, ja d'entrada, es trobà amb molts entrebancs. Llegim en aquest llibre que la vídua tardà uns 55 anys a posar en marxa la Fundació, i que, finalment, va comprar tres finques rústiques, més la construcció de la casa, que seria el col·legi «Parvum» de Girona. Bartomeu Rull i Joan Serravilla foren els primers documentats que l'any 1507 iniciaren una llista de col·legials que duraria més de 60 anys, car, posteriorment i entre altres fets, segueixen uns anys sense presència de becaris, per culpa del veto de Felip II a tot estudi a l'estranger per evitar el contagi amb l'heterodòxia protestant.

Serà a continuació de la nostra Guerra de Successió quan s'inicia l'etapa més llarga i fructífera per la qualitat científica de Montpeller, que coincideix amb les edicions de les tesis de llicenciat i de doctor dels nostres estudiants, que, en arribar a les nostres mans, ha estat possible que siguin estudiades, com ho ha fet el nostre autor.

És en aquesta època que hi ha de director del col·legi algun catedràtic de la

facultat, ja que sempre fou la universitat la que defensà els drets i interessos dels nostres becaris. Un d'ells, Boissier des Suavares, una gran personalitat mèdica, restaurà l'envellit col·legi, que és l'actual.

El llegat Bruguera, amb els plets successius, s'anà descapitalitzant, i només en va quedar aquest edifici, sense cap renda per mantenir els escolars. Una llei nacional (any 1807) acabà de tallar l'anada d'estudiants a l'estranger, quan es van deixar d'admetre els títols universitaris obtinguts fora d'Espanya.

Tot aquest ben documentat primer capítol és el treball de la tesi doctoral del nou doctor en medicina, Ramon Alcalde i Dalmau, procedent de famílies de tradició galènica. Recordem que és nét del benemèrit doctor Laureà Dalmau, de reconegut prestigi professional a la nostra ciutat els anys abans de la guerra, i nebot de l'actual doctor Francisco Dalmau Norat, de Palamós. El nostre autor, en voler redactar un treball d'història de la Fundació Bruguera, hagué de submergir-se en una infinitat de documents, escriptures notariales i sentències, exhumades pacientment de diferents arxius on eren guardats. Per això, *un treball tan complet i exhaustiu, amb l'aportació de documents inèdits, ha meregut del tribunal examinador l'aprovació cum laude* de la tesi.

Però, com explica en la introducció, el doctor Alcalde havia reunit més d'un centenar d'obres i escrits mèdics relacionats amb la nostra medicina dels segles XVIII i XIX, i ha pensat a seleccionar les vint-i-nou tesis editades a Montpeller, producte dels nostres estudiants, per presentar-les de forma resumida ja que es tractava de temes completament professionals i per poder donar constància de l'aspecte científic elevat d'aquests galens que procediren d'un centre capdavanter en la investigació mèdica del seu temps, més una crítica de la influència que els corrents mèdics d'aquella escola tingueren sobre les monografies presentades i les que podien tenir sobre la nostra medicina.

Confiam que tots aquests temes, correctament exposats i analitzats, seran apreciats per tots els que aspiren a un coneixement ben ampli de la història local i de la seva cultura.

Benet Julià i Figueras

Nacionalismes, territoris, geografia

NOGUÉ i FONT, Joan
Els nacionalismes i el territori
El Llamp
Barcelona, 1991. 128 pp.

Pál Teleki, Ferenc Fodor, Jovan Cvijié, Simion Mehedinți, Vintilă Mihailescu són noms poc coneguts entre nosaltres. I, tanmateix, la seva obra hauria de ser de gran actualitat, perquè ells foren protagonistes, durant el període d'entreguerres, de les negociacions i controvèrsies que conduïren a la delimitació de les fronteres estatals a l'Europa central i als Balcans: les mateixes fronteres que avui esclaten *enmig de tragèdies i esperances*. Foren ells els que forniren els arguments legítims, els que dibuixaren els mapes ètnics, qui guiaren o justificaren amb explicacions científiques els acords de Versalles, de Trianon i les subsegüents annexionis i revisions de fronteres. En aquests enfrontaments els uns guanyaren i els altres perderen. Uns defensaven interessos hongaresos, altres serbis, altres romanesos. Tenien, però, dues coses en comú: tots eren fervents nacionalistes, i eren, tots, geògrafs.

La participació de geògrafs en la propaganda i les decisions dels estats i els exèrcits respecte de territori és un fet poc conegut pel gran públic, acostumat a identificar els geògrafs amb pacífics exploradors decimonònics o amb modestos ensenyants d'una matèria avorrida i poc útil però, en darrer terme, no gaire difícil. I no obstant això, aquesta implicació no hauria de sorprendre. Per un costat, el control i la gestió del territori és element essencial de qualsevol política estatal, i aquesta només és possible a través de coneixements i tècniques (cartogràfiques, estadístiques, analítiques) desenvolupades, fonamentalment, per geògrafs. D'altra banda, el nacionalisme forma part de la propaganda de tot Estat i els idearis dels moviments nacionalistes —disposin d'Estat o aspirin a tenir-ne— descansen sovint sobre un conjunt de fenòmens i referències territorials que l'ensenyament de la geografia s'ocupa de divulgar. Per una i altra raó, els geògrafs comparteixen el fat que Eric J. Hobsbawm, en un article recent, atribuïa als historiadors. «Els historiadors —diu Hobsbawm— són al nacionalisme el que els cultivadors d'opi del Pakistan als addictes a l'heroïna: nosaltres subministrem la matèria primera essencial per al mercat». Podríem afegir que els geògrafs, a més, sovint comercialitzen el producte i a vegades fins i tot el consumeixen.

Menys habitual és, en canvi, la reflexió crítica dels geògrafs sobre la ideologia que contribueixen a crear i a difondre. Per això cal saludar com una bona notícia la publicació del llibre de Joan Nogué (Hostalets de Bas, 1958), titulat, precisament, *Els nacionalismes i el territori*. Es tracta d'un assaig amb el qual l'autor —professor de Geografia a la Universitat de Girona— guanyà el premi «Ferran Cuito i Canals» de l'Institut d'Estudis Catalans. Editat per El Llamp, amb un prò-

